

"בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד" משמעות חטאם של נדב ואביהוא על פי הרלב"ג בביאורו לתורה*

חטאם של נדב ואביהוא שבפרשת שמייני¹ נתבאר בדרכים שונות². בדברינו הבאים נלך בעקבות הרלב"ג בביאורו לתורה³, אך נעמוד רק על משמעות החטא ולא על מהותו⁴.

* בימים אלו זוכים ידידי הרב ברוך ברנר ואנוכי לראות את פרי עמלנו: ביאור הרלב"ג לספר ויקרא (פרשות ויקרא - שמייני) במהדורת מתוקנת (על פי כ-20 כתבי יד), מבוארת ומאירת עיניים, יוצא לאור עולם. כרך זה מצטרף לשלושת הכרכים הקודמים שיצאו לאור במהדורת "מעלות" במעלה אדומים (בראשית - תשנ"ג; שמות א - תשס"ג; שמות ב - תשס"א). ליבנו מלא תודה לבורא עולם על זכות זו, ותקוותנו שכך זה יתקבל באהדה ובחיבה בציבור הלומדים כשם שהתקבלו ב"ה הכרכים הקודמים. ישוטטו רבים ותרבה הדעת.

1. "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אשר זרה אשר לא צוה אותם" (ויקרא י', א). חטא זה נזכר עוד שלוש פעמים בתורה: ויקרא ט"ז, א - "אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימתו"; במדבר ג', ד - "וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקרבם אשר זרה לפני ה'"; במדבר כ"ו, סא - "וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה לפני ה'".

2. הרב מ"מ כשר ב"תורה שלמה" (פרשת שמייני, מילואים, סימן א, עמ' רסה-רסט) מונה אחד עשר חטאים המופיעים בספרות חז"ל, ואלו הם: א. שהקריבו אש זרה; ב. שהיו שתויי יין; ג. שהורו הלכה בפני משה רבם; ד. שלא נטלו עצה מאהרן ולא ממשה ולא איש מחברו; ה. שנתנו עיניהם בשררה ורבנות; ו. שלא היו להם בנים; ז. שנכנסו לפני ולפנים; ח. שהכניסו קטורת בלא עיתה; ט. שחזו את השכינה מתוך גאווה וגסות רוח; י. שהיו מחוסרי בגדים; יא. שנכנסו לעבוד בלא רחיצת ידים ורגלים. נוסף על החטאים המופיעים בספרות חז"ל מונה רב כשר שם חמשה חטאים אחרים שהובאו בספרות הראשונים. וראה שם עוד שדן בשאלה (שהעלו המפרשים): מה טעם לחפש טעמים כשמפורש בכתוב שמתו על שהקריבו אש זרה? 3. נוסח דברי הרלב"ג וההפניות (לספר שמות ולספר ויקרא) על פי מהדורתנו, ראה לעיל הערה בראש המאמר.

4. פטור בלא כלום אי אפשר, ולכן נצטט דברים אחדים שכתב הרלב"ג בעניין מהותו של החטא: "ידמה שלא לקחו זה האש מעל מזבח העולם כמשפט, והנה היתה מפני זה זרה. או שלא לקחוהו מאש מערכת מזבח העולה המיוחדת להוליך למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת הסמים, אבל לקחו אם מאש המערכה הגדולה אשר עליה יקטירו התמידין ויתר הקרבנות, אם מאש מערכת קיום האש אשר שם" (ויקרא י', א - עמ' 247).

בפרשת צו כתוב אודות בשר החטאת - "כל זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא" (וי, כב). בשר החטאת הוא אחת ממתנות הכהונה. הסיבה לכך התבארה בדברי הרלב"ג⁵:

"והנה בשר החטאת נאכל לכהנים, להעיר זה האיש שיתקרב ליודעי ה' יתעלה, להישירו אל השלמות בזה ולהודיעו משפטי התורה, כי בזה יהיה נשמר מכמו אלו החטאים; וזה, כי הכהנים היו עובדים ה' יתעלה תמיד, והיו משתדלים בעיון תמיד - ולזה נתנו להם מתנות כהונה, כדי שלא יהיו טרודים בהשגת מה שיצטרך להם מהמזון והלבוש - ומפני זה היו מיוחדים להורות משפטי ה' יתעלה ותורתו לישראל, כאומרו: יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל (דברים ל"ג, י), ואמר: כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו" (מלאכי ב', ז)⁶.

מתנות כהונה ניתנות לכהנים על מנת "שלא יהיו טרודים בהשגת מה שיצטרך להם מהמזון והלבוש". הכהנים הם מורי הדרך לעם, מהם יראו וכן יעשו; אדם שחטא צריך להתקרב לכהנים על מנת שילמד דעת ויראת ה'. לאור זאת, מה נורא כשהכהנים עצמם חוטאים והעם עלול לראות וללמוד עשות רע. זהו חטאם הגדול של נדב ואביהוא (וי, א-ג):

"ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'. ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקריב אקדש ועל פני כל העם אכבד וידם אהרן".

וביאר הרלב"ג את סיבת עונשם הגדול (עמ' 247-248):

"והנה ענש אותם ה' יתעלה זה העונש הנפלא⁷ מפני הקלם בזאת העבודה הנכבדת בזה האופן; כי לא יתכן שיעמדו על הכוונה בה אם לא ידקדקו לעשותה באופן שצוה ה' יתעלה; ויהיה זה סיבה אל שיבצר מזאת העבודה התועלת הנפלא המכוון בה, והוא הגעת השלמות האנושי בעיון לפי מה שאפשר; וכל שכן כשהיה זה המרי בעת הכנסם בזאת העבודה, כי זה בלי ספק היה סיבה אל שלא ידקדקו

5. עמ' 197-198. קטע זה הוא חלק ממאמר ארוך ומיוחד במינו שכתב הרלב"ג בסוף פרשת צו (עמ' 195-221), בו הוא מבאר בפירוט רב למה הייתה עשיית הקרבנות באופן שבו הם נעשו.

6. עוד בעניין זה בדברי הרלב"ג, ראה: פרשת וארא ח"א התועלת הששי (עמ' 80) והערה 54; ותועלת פרשת תצוה, בפסקא "והתועלת המגיע בהיות הכהנים" (עמ' 350-351), ועוד.

7. העונש החמור, המעורר פליאה בחומרתו.

הם והבאים אחריהם לעשות זאת העבודה באופן שציוה
ה' יתעלה, לולא ראותם העונש הנפלא. כי זה היה סיבה
אל שלא יפילו הכהנים דבר מנימוס מעשה הקרבנות, ליראתם
שיגיע להם כמו זה העונש הנפלא, וזה יסבב שיעמדו על הכוונה
אשר בעבורה נצטוו לעשותה בזה האופן.

לחטאם של בני אהרן שנעשה "בעת הכנס בזאת העבודה" הייתה עלולה
להיות השפעה שלילית על כל דורות הכהנים. אילו היה חטאם של בני אהרן
עובר בשתיקה היתה מוחמצת התועלת שבעבודת המשכן "והוא הגעת השלמות
האנושי בעיון לפי מה שאפשר"⁸. העונש, לעומת זאת, משמש כגורם מרתיע
לקיים דברי ה' במלואם; וקיום דברי ה' "יסבב שיעמדו על הכוונה אשר בעבורה
נצטוו לעשותה בזה האופן".

אולם לא על הכהנים בלבד עלולה להיות השפעה שלילית אלא על כל העם.
כך מבאר הרלב"ג את הפסוק "בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד" (248-
249):

"רועה לומר: בקרובי - והם המשלימים נפשם בעיון להשיג אותי -
בהם אתקדש; כי הם ראוי שישתדלו להשיג אותי כחוקת היד בצד
מההשגה אהיה נבדל בה משאר הנמצאות. ובזה ישיגני
שיכבדוני כל העם, כי קרובי יודיעו להם על צד
הקבלה ממהותי ועצמותי מה שיכבדוני בו, ואם לא⁹ תגיע
השגתם אל שאתקדש בה באופן יבדילוני משאר הנמצאות בצד
מהמציאות המיוחד לי¹⁰. וזה אמנם יהיה לקרובי הניגשים אלי באלו
ההערות הנפלאות אשר סידרתי במקדש ובעבודה אשר שם¹¹.
ובהיות הענין כן, הנה מי שאבחרם להיות קרובי, והם הכהנים
הניגשים אלי, כשאחזו דרך שלא יכשר עמה שאתקדש בהשגתם,

8. בביאור עניין זה האריך הרלב"ג בסוף פרשת תרומה, עמ' 289 ואילך; בסוף פרשת תצוה, עמ' 350 ואילך; ובסוף פרשת צו (ראה לעיל הערה 5); ועוד.

9. אף על פי שלא.

10. הדרגה הנעלה בהשגת ה' היא להשיג את קדושתו = היותו נבדל משאר הנמצאות בכל המובנים. לדרגה זו מסוגלים להגיע רק "קרובי ה'", המשתדלים בכל כוחם להשיג את ה' ולהשלים את נפשם. שאר העם אינו מסוגל להגיע להשגת קדושתו בדרך העיון (וואם לא תגיע השגתם...), אך הוא מסוגל לקבל אמת זו מן המעיינים, ולכבד את ה' בעקבותם (ייעל צד הקבלה). מובן שדרגה זו של כל העם נמוכה יותר, אך גם לה יש חשיבות רבה, והיא תיתכן רק באמצעות "קרובי ה'" המעיינים.

11. הכהנים הניגשים אל ה', הם הנבחרים להיות "קרובי ה'", ומיועדים להשלים נפשם במושכלות, ולהורות את בני ישראל, לשם כך שיקע ה' במקדש ובסדרי עבודת הקרבנות דברים רבים שיעירו את הכהנים על עניינים עיוניים רבים; ראה במה שצוין לעיל הע' 8.

עם אלו ההערות הנפלאות אשר סידרתי, הנה מנעו הטוב הנפלא
אשר כוונתי אליו, מהם ומן העם; ולזה ראוי שיגיעם עונש
נפלא, כדי שלא יבצר מישראל התועלת המכוון בזאת העבודה¹².

נדב ואביהוא, במעשיהם, מעלו בתפקידם להיות מורי הוראה לישראל; כיוון
שהם לא עשו את המצווה עליהם באופן מדויק, ולכן לא השיגו את התועלת
שבמצווה, וממילא לא יוכלו להורות לעם את הדרך ילכו בה. הדרכת העם בדרכי
ה' הייתה אמורה לגרום לכבוד ה' בעיני העם, אך נדב ואביהוא גרמו שה' לא
יתכבד בעיני העם; ולכן היה עונשם גדול.
אמנם, הרלב"ג מדגיש שהשפעתם של הכהנים אינה תלויה רק במעשיהם,
אלא גם בהופעתם החיצונית. כך מצוה משה את אהרן ובניו הנותרים אלעזר
ואיתמר (י', ו):

"ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו ועל כל העדה יקצף".
את הסיבה לאיסור פריעה ופרימה, מבאר הרלב"ג (עמ' 250):
"והנה נמנעה לכהנים הפריעה והפרימה לכבוד ה' יתעלה, שלא
יכנסו מנוולים בעבודתו, אבל יכנסו כבגדי כהונה יהיו להם לכבוד
ולתפארת".

בפרשת תצוה מצווה משה (שמות כ"ח, ב):
"ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת".

הכניסה לעבודת ה' בראש פרוע ובבגדים פרוצים הוא הפך כוונת התורה
שהיהו בגדי הקודש "לכבוד ולתפארת"¹³.
אולם מה טעם וחשיבות יש לכבוד זה ולתפארת זו?
כותב הרלב"ג בפרשת שמיני בחלק התועלות¹⁴ (עמ' 321):
"התועלת השלישי והרביעי הוא במצוות, והוא האזהרה לכהנים
מלשמש פרועי ראש וקרועי בגדים¹⁵. כי כמו שהקפידה התורה
שהיהו להם בגדים לכבוד ולתפארת, לכבוד ה' יתעלה, ובזולתם לא

12. בהמשך דבריו מציג הרלב"ג ביאור אחר ממנו עולה שהטענה כלפי הכהנים היא מצד עצמם
בלבד, ולא מצד ההשפעה על העם. עיין שם.

13. ראה בדברי הרלב"ג בפרשת תצוה שם (עמ' 308), ובתועלת השני (עמ' 356), ובשורש
השלישי (עמ' 359).

14. ביאורו של הרלב"ג לכל פרשה מתחלק לחלקים אחדים, כשבדרך כלל כל אחד מהם מתחלק
לשלושה חלקים: ביאור המילות - ביאור מילולי קצר למילים המצריכות ביאור. ביאור
הפרשה (או ביאור הסיפור) - ביאור נרחב לכל דברי הפרשה בסגנון הרצאתי. תועלות -
מסקנות העולות מן הפרשה בענייני המצוות הדעות והמידות, כשתועלת בענייני מצוות
מתבארים לעיתים ביתר פירוט ב"שורשים" אחדים.

15. ראה: רמב"ם, ספר המצוות, לא תעשה קסג-קסד; הלכות ביאת המקדש א, ח ואילך.

ישמשו, כן הקפידה התורה שלא יהיו פרועי ראש, כדי שלא יבזום ישראל בלבם ויהיה זה סיבה אל שיבזו מפני זה זאת העבודה הנכבדת. הלא תראה כי ישראל בתעותם בדעותיהם, אשר מפני הטעות ההוא נסתבכו בעבודה זרה, אמרו כי 'שלחן ה' מגאל הוא וניבו נבזה אכליו (מלאכי א', יב)'.
גם בעניין פריעה ומצימה העונש הצפוי לעוברים על הציווי הוא כבד מאד.

העונש הגדול מעיד על חשיבות הענין ועל ההשפעה החמורה שעלולה להיות למעשה. להופעתם החיצונית של כהני ה' ישנה השפעה גדולה על עם ישראל. הופעה מרושלת עלולה לגרום ש"יבזום ישראל בליבם, ויהיה זה סיבה אל שיבזו מפני זאת העבודה הנכבדת". לעומת זאת הופעה מכובדת תגרום לכבוד ה' בעיני העם.

הנה למדונו ש"בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד" קשור הן למעשיהם של כהני ה' והן להופעתם החיצונית.